

KEHITYSOPILLISTA KIRJALLISUUTTA SUOMEN KIELELLÄ

Kirjoittanut .

A. J. SILTALA.

- A. D. WHITE, *Tieteiden taistelut*. Suom. A. J. Mela. Vanamon kirjoja 2. Helsinki. K. E. Holm. 1897.
- T. H. JÄRVI, *Olemassaolon taistelusta luonnossa*. Mukailu. Tiedettä kansalle : Helsinki. Yrjö Weilin. 1903.
- VIKTOR MADSEN, *Maapallon kehityshistoria*. Suom. J. E. Aro. Tietoaarre IV Porvoo. W. Söderström. 1905.
- M. WILH. MEYER, *Maailman luominen*. Miten maailma on syntynyt. Suom. U. B. Helppotajuinen tieteellinen kirjasto I. Helsinki. K. E. Holm. 1905.
- WILHELM BÖLSCHE, *Ihmisen polveutuminen*. Suom. U. B. Helppotajuinen tieteellinen kirjasto III. Helsinki. K. E. Holm. 1906.
- WILHELM BÖLSCHE, *Eläinten sukupuut*. Suom. U. B. Helppotajuinen tieteellinen kirjasto IV. Helsinki. K. E. Holm. 1906.
- SVANTE ARRHENIUS, *Maailmojen kehitys*. Suom. K. H. Hällström. Helsinki Otava. 1907.
- WILHELM BÖLSCHE, *Kivihillimetsässä*. Suom. H. Stenberg. Helppotajuinen tieteellinen kirjasto V. Helsinki. K. E. Holm. 1907.
- RICHARD HESSE, *Polveutumisooppi ja darvinismi*. Suomennos. Vanamon toimittama. Helsinki. Kansanvalistusseura. 1907.
- BENJAMIN VETTER, *Kehitysooppi ja ilminen*. Kuusi esitelmää nykyaikaisesta maailmankatsomuksesta. Suom. V. Jokinen. Helsinki. V. Kosonen. 1907.

Varsin vähän on viime vuosina Valvojan palstoilla näkynyt selostuksia luonnonhistoriallisista kysymyksistä. Jos kohta luonnonhistorialliset harrastukset viimeisen vuosikymmenen aikana oman äänenkannattajansa, Luonnon ystävän, välityksellä erikoisesti ovat kuuluville päässeet, on näillä harrastuksilla kuitenkin niin paljon yleisinhimillistä merkitystä, ettei yleistä kansalaissivistystä palveleva aikakauskirjakaan saa pysyä niille vieraana. On suuri aukko jokaisen sivistyneen harrastuksissa, jollei hän edes pintapuolisesti ole tutustunut niihin tuloksiin, mihin kehitysoppi viime aikoina on tullut. Tämänpä takia ei liene ilman syytä huomauttaa Valvojan lukijoille lyhyesti sitä suhteellisen runsasta kehitysupillista kirjallisuutta, joka aivan viime vuosina on suomen kielellä — tosin melkein yksinomaan käännöksinä — ilmestynyt.

Omituista on huomata juuri tuo viime vuosien rikas suomalainen kehitysupillinen kirjallisuus, kun vertaa sitä vähän aikaisempien vuosien täydelliseen tyhjiyteen. Olihan Valvojankin palstoilla vuosina 1894—1896 kolme kirjoitusta tohtori Levanderilta kehitysupista, mutta koko ajalta 1897—1904 emme voi itsenäisinä teoksina tältä alalta merkitä muita kuin viimeisen luvun lehtori Melan käännöksessä ja maisteri Järven 16-sivuisen esityksen olemassaolon taistelusta. Kolmelta viime vuodelta sensijaan on mainittavana kokonaista kahdeksan itsenäistä teosta, jotka ainakin osaksi kehitysupin alaa koskettelevat.

Muutama alussa luetelluista teoksista ei suorastaan käsittele kehitysupia; olemmehanpa ne vain sen takia tässäkin maininneet, että niiden koskettelema ala, muinaismaailman kasvi- ja eläinkunta, on tärkeä kehitysupinkin ymmärtämiselle. Sellaisia on Aron suomentama Madsenin Maapallon kehityshistoria, joka vain lyhyesti esittelee maapallon vaiheet, tietysti myös sen eläin- ja kasvikunnan, niihin kuitenkin vain ohimennen sovelluttamalla kehitysupajatusta. Sille, joka tahtoo edes hiukan tutustua tähän tärkeään kehitysupä tukevaan puoleen, voi tuota pikku kirjaa ensi oppaana suositella.

Myös M. Wilh. Meyerin „Maailman luominen“ omistaa yhden luvun elollisenkin luonnon kehitysupelle, esittäen lyhyitä, usein ehkä lapsellisiakin kuvauksia varhaisten aikain eläimistä ja kasveista. Suomennoksen suhteen täytyy huomauttaa, kuten saman nimimerkin

suomentamain, myöhemmin mainittavain Bölschen kirjain suhteer ettei se todista käyttäjänsä olevan varsinaisesti luonnonhistoriaa perehtyneen. Hän puhuu korsikasveista tarkoittaessaan kortekasveja iilimadoista juotikkaiden asemasta, sanajalkojen hedelmistä; muunnos käsitettä käytetään toisessa merkityksessä kuin luonnonhistoriass yleensä (s. 54, 58).

Yksinomaan erään maakauden, kivihiihlikauden, kasvistolle ja eläimistölle on nimellisesti omistettu Bölschen teos „Kivihiihimetsässä“ mutta kirja sisältää enemmän kuin nimestä voisi päättää, tekijä kui siihen kiehtovalla esitystavallaan, paitsi selitystä kivihiihlikauden luonnosta yleensä, kivihiihen synnystä ja kivihiihtä muodostaneista met sistä, saa soveltumaan kasvukunnan sukuuun, kohtia eläinkunnan kin sukuuusta, hauskoja esimerkkejä mukautumisesta luonnossa kuvatun ihmisenkin suhdetta kehitykseen j. n. e. Sujuva suomennos vielä lisää kirjan viehätystä.

Paljon astronomisen ja geologisen sisällyksen ohessa saa Svante Arrheniuksen teoksesta „Maailmojen kehitys“ tietoja myös taivaan kappaleista elävien olentojen asuinsijana ja elämän leviämisestä halki avaruuksien, jolla jälkimäisellä voi olla erityistä mielenkiintoa tutkiessa elämän alkusyntyä maan pinnalla.

Varsinaisesti kehitysajatusta käsittelevät sensijaan Bölschen kirjat „Eläinten sukuu“ ja „Ihmisen polveutuminen“ sekä Hessen „Polveutumisoppi ja darvinismi“; samoin ovat erikoiset kohdat kehityksestä Melan, Järven ja Vetterin teosten sisällyksenä.

Ei ensinmainittukaan näistä sentään kehitysaatetta kokonaisuudessaan selvittele, ja kehityksen selitystavat ovat jääneet melkein koskettelematta. Muutenkin on esitys jossain määrin sekavaa, niin hauskaa kuin se onkin. Niistä todisteista, joita kehitys saa muinaiseläimistön, yksilökehityksen, maantieteellisen leviämisen puolelta, ei paljoakaan puhuta. Ettei kääntäjä varsinainen luonnontieteilijä ole, voinee havaita siitä, ettei hän aina käytä sovitteja termejä. Hän nimittää heisimatou nauha- eli pinikkamadoksi, nilviäisiä likoeläimiksi, solutumaa sydämeiksi eli sisuskappaleeksi. Myös puhuu kääntäjä levä, „heimosta“ ja sanoo että „parkkisieni“ on sieni-itiön kaltainen.

Paremmiin voi sille, joka kehitysopin alkeisiin tutustua tahtoo, suositella Hessen pientä teosta, siinä kun kehityksen eri todistukset

ja sen selitystavatkin, lähimmin darvinismi, tulevat järjestyksessä käsitellyiksi ja niitä erityisesti kehitysajatukseen sovellutetaan. Kehityksen selitystapoja arvostellaankin ja koetetaan kehitystä ihmiseenkin sovittaa, seikka, joka arvattavasti on aiheuttanut sen kiukun, millä tämä kirjanen on vastaanotettu niiden taholla, jotka huutavat „Suomen kansan turmelemista“ kaikille tieteen totuuksille. Päinvastoin kuin mitä tuosta kiukusta voisi päättää, on kirjanen erittäin maltillisesti laadittu, ilman niitä turhia letkauksia uskontoa vastaan, joita kehityso pillisissa teoksissa usein näkee. Käännös on Vanamon toimittama, ja huomaa kyllä, että kääntäjä on ollut luonnonhistoriaa lukenut. Onpa kirjaan otettu silloin tällöin esimerkkejä Suomenkin oloista, joka tietysti lisää sen mielenkiintoa.

Melan lyhyt esitys „darwinismista“ ei koske oikeastaan ensinkään darvinismia. Hauskalla tavallaan, usein pilkallisen purevasti tekee Mela siinä selkoa niistä mitä hurjimmista kehityso pillisista hyp-päyksistä, joita keskiajan kirkon miehet esittivät, ensinkään pelkäämättä vaaraa uskonnoille, esim. kuinka vyötiäinen on siilin ja kilpikonnan sekasikiö, kuinka, varsinkin jotta kaikki eläinmuodot saataisiin mahtumaan Noakin arkkiin, uusia lajeja vedenpaisumuksen jälkeekin syntyi, kuinka kasveista kehittyi eläimiä, etenkin hanhia, joita sitten paaston aikaan sai syödä. Mistään kehityso pillin historiikista ei tämä kuvaus tahdo käydä; sen tarkoitus on vain todistaa, ettei kehityso pilli sodi ensinkään enemmän raamatun sanoja vastaan kuin oppi maan pyörimisestä auringon ympäri.

Järven vihkonen antaa esimerkkejä elävien olentojen liiasta lisäytymistäipumuksesta ja siitä johtuvasta olemassaolon taistelusta, käsitellen siten tärkeätä edellytystä sille selitystavalle, jonka Darwin antoi kehitykselle luonnossa.

Olisipa lopuksi käsiteltävänäme kaksi teosta, joiden luulisi herättävän paljon enempi kiukkua yllä koskettelemissamme Suomen kansan kaitsijoissa kuin Hessen verrattain viattoman kirjan, näissä molemmissa kun on päätarkoituksena kehitysajatuksen sovelluttaminen ihmiseen. Lähtien myöhemmistä esi-isistä koettaa Bölsche saada selville ihmisen sukuun aina alkusyntyä myöten, ja paremmin tuskin voinee tukea tämän pyrkimyksen oikeutta kuin Bölschen omin sanoin: „Oppia tuntemaan oma sukunsa, onhan se tärkein ja

ylevin tehtävä, mikä tulee meille ratkaistavaksi". Niille kuitenkin, joita jo loukkaa puhe useasta tuhannesta vuodesta ennen Kristusta, ei tätä kirjaa voi suositella, väitetäänhän siinä ihmissuvunkin iäksi lähes miljoonan vuotta, ja tuleehan siinä ihmisen kantaisiä kirjava lauma. Vahinko vain, että suomennos antaa taas aihetta muistutuksiin, kuten edellämaitsemamme saman nimimerkin suomennokset. Painovirheiden laskuun voi ehkä lukea sen, että Ganoideja, kiille- tai kiiltosuomuisia sanotaan kiintosuomuisiksi, että elin-sana taivutetaan elineen, että vanha ranskalainen kehitysopin esittäjä Lamarck esiytyy La Marckin nimellä, samoin kuin suku Megosphæra samalla sivulla nimillä Magosphæra ja Magosphära; ikävämpi on, ettei suomentaja huoli käyttää nimityksiä, jotka ovat eläintieteessä jo vakiintuneet ja jotka hän heti olisi löytänyt vilkaistessaan esim. Melan „Koulun eläinoppiin“. Mitä hyötyä on esimerkiksi ollut vaihtaa nimitys päästäinen nokkahiereksi, nokkaeläin kärsäeläimeksi, barra-muuda salamanterikalaksi, juotikas iilimadoksi, piikkinahkaiset okanahkaisiksi, lampipolyyppi hydrapolyypiksi, kellokerä loistoketräksi j. n. e.; seuraus on vain, ettei sanasto pääse vakiintumaan. Samaa laskuun menevät kituset (pro kidukset), sydänkappale (pro solutuma); nimitys nahka onteloeläimen ulkokerrokselle tuntuu oudolta, samoin kuin ihovatsasikiö korkeampain monisoluiusten onteloeläintä vastaavalle kehitysasteelle. Ei edes järjestelmälliset käsitteet ole selvillä, vaan puhutaan pussieläinten luokasta, haikaloja ja sam-pikaloja nimitetään kalasuvuksi, iili- ja kastemadot muodostavat yhden matolajin. Sivulla 67 olevan kuvan selitys samoin kuin sivulla 74 oleva sotku siemenjyvistä ja munasolusta osoittaa myös tuota jo ennen huomauttamaamme kääntäjän perehtymättömyyttä luonnonhistoriaan. Eiköhän olisi kustantajillamme syytä toimittaessaan suomeksi luonnonhistoriallisia teoksia uskoa tämä toimi henkilöille, jotka tuntevat edes aineen ensi alkeet.

Bölsche oli kirjassaan pannut pääpainon ihmisen eläimellisten esi-isästeiden selville saamiselle, Vetter taas teroittaa nykyisen kokemus- ja syyperäisen, monistisen maailmankatsomuksen yhtenäisyyttä ja varsinkin nyt käsiteltävänämmä olevaan kysymykseen nähden, kuinka kehitysoppi muodostaa harjan sille rakennukselle, jonka perusteet laskivat Kopernikus ja Newton. Ihmisen henkiset kyvyt,

uskonto ja siveys johdetaan nekin samasta yhtenäisestä maailman-katsomuksesta, luonnollisen kehityksen tuloksina, osittain jo eläin-kunnassa häämöittävinä, samoin kuin hänen ruumiinsa tietenkin asetetaan yhteyteen muun elollisen luonnon kanssa. Voinee tuntua kovinkin arveluttavilta tekijän mietteet ihmissuvun vähäpätöisyydestä maailman kaikkeudessa, hänen väitteensä siitä, ettei ole mitään ehdotonta hyvää ja pahaa, vaan tämäkin kehityksen alaista, ettei voi puhua ihmisen vapaasta tahdosta, ettei ole tulevata tuomiota j. n. e., mutta siitä huolimatta täytyy myöntää hänen siveellinen kantansa hyvin korkeaksi, ihmisen tehtävä kun on täyttää lähimmäisensä onni, mikä kanta kauniisti käy esiin viidennestä luennosta, samoin kuin hänen syvästi uskonnollinen pohjansa kuudennesta. Niin ristiriitaiselta kuin lause tuntuukin, väittää tekijä, että vasta oikein ymmärrefyissä kehityso pillissa kristinusko pääsee todeelliseen täytäntöön ja täydellisyyteensä.

Olkoonpa, että viime vuosina siis on vieraita kieliä taitamattomillekin valmistettu tilaisuutta tutustua erääseen mitä tärkeimpään puoleen aikamme henkisistä virtauksista, niin kauan kuin ei ole suomeksi olemassa teosta, jossa kehityso pillin historialla alkaen esitetään ne eri tosiseikat, jotka pakottavat meitä hyväksymään kehityso pillin, ja ne arvelut, joilla tätä kehitystä on koetettu selittää, sekä lopuksi — asian erikoisen mielenkiinnon takia — sovitetaan kehityso pillin ihmiseen niin hyvin ruumiin kuin sielun puolesta, niin kauan eivät suomenkieliset luonnonhistorian tutkijat ole täyttäneet velvollisuuttaan kansaansa kohtaan.

